

P r i k a z i i o s v r t i

KAMO IDE CRKVA?

Medard KEHL, *Wohin geht die Kirche? Eine Zeitdiagnose*, Verlag Herder Freiburg 1996., 173 stranice, ISBN 3-451-23961-2.

Odnos Crkve i moderne kulture na prostorima Srednje i Zapadne Europe pokazao se u najnovijem valu sekularizacije vrlo složenim pitanjem bremenitim problemima. U posljednje vrijeme kod mnogih kršćana znatno je oslabila veza s Crkvom, tradicionalne strukture crkvenoga života naglo se mijenjaju ili posve gube, širi se vjerska ravnodušnost. Nasuprot ovom slabljenju institucionalnih oblika vjerskoga života jačaju raznovrsni novi religiozni pokreti, a bujaju osobito sekte. Aktualna previranja na religioznom području uznemiruju i obične vjernike, koji se zabrinuto pitaju kakva će biti budućnost vjere i Crkve u europskim društvima. Raznolike unutar-crkvene skupine i udruge sve glasnije zahtijevaju promjene u strukturama Katoličke crkve kako bi se pronašli novi oblici življenja i prenošenja kršćanske vjere koji su primjereni modernim uvjetima. Da se Crkva danas zacijelo nalazi pred ključnim izazovom pokazuju i znakoviti naslovi brojnih teoloških rasprava i publikacija od kojih ovdje primjera radi spominjem samo neke: Peter Hünermann (Hrsg.), *Gott - ein Fremder in unserem Haus? Die Zukunft des Glaubens in Europa* (1996.) [Bog - stranac u našoj kući? Budućnost vjere u Europi]; Michael N. Ebertz, *Kirche im Gegenwind. Zum Umbruch der religiösen Landschaft* (1997.) [Crkva protiv vjetra. Korjenite promjene religioznog miljea]; Gerhard Lohfink, *Braucht Gott die Kirche?* (1998.) [Je li Bogu potrebna Crkva?]. Među ove valja posebice ubrojiti u naslovu spomenutu knjigu Medarda Kehla, *Kamo ide Crkva? Dijagnoza stanja*, koja je zbog aktualne analize Crkve u

društvenim promjenama doživjela nekoliko izdanja. Na nju se ovdje želim osvrnuti.

Autor M. Kehl profesor je dogmatske teologije na isusovačkoj Filozofsko-teološkoj školi Sankt Georgen u Frankfurtu. Prije nekoliko godina objavio je opširno teološko djelo o koncilskome shvaćanju Crkve (*Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Echter, 1992.) opisujući i prosuđujući sadašnju crkvenu realnost te vrednujući koliko je u njoj uprisutnjena *communio* ekleziologija Drugoga vaticanskog sabora. Najnovija njegova knjiga bavi se istim pitanjima, no znatno je kraća, sažetija i aktualnija. Nastala je kao zbir članaka, predavanja i osvrta koje je autor održao u različitim prigodama te ih objedinio oko tri glavne teme: sadašnji društveni kontekst Crkve, koncilsko shvaćanje Crkve i deficitni u njezinoj praksi te perspektive za budućnost kao odgovor na sadašnju krizu. Svoju teološku analizu Kehl potkrepljuje i oploduje zapažanjima iz osobnoga pastoralnog iskustva te tako skladno povezuje znanstveno istraživanje i djelatnost u župnoj zajednici i radu s mladima.

Kulturni kontekst

U prvome dijelu (str. 14-58) autor izlaže sadašnji *kulturni kontekst* u kojemu se Crkva nalazi i njegove kulturno-sociološke i religiozno-sociološke značajke. Polazi od teze da je u tijeku mukotrpan prijelaz Crkve u jednu novu fazu odnosa kršćanske vjere i novovjeke kulture u kojoj vjera više gotovo ne nalazi oslonca za svoj navještaj (str. 19). Zato je to proces "porodajnih boli", "hoda kroz pustinju" iz čega će se, nada se autor, roditi novi oblici crkvenoga života. S obzirom na duboke krizne promjene u europskoj Crkvi Kehl smatra da je za kršćanina neprihvatljivo povlačenje u rezignaciju, bijeg u paniku ili pribjegavanje apokaliptičkom tumačenju (kojeg ima u tzv. desnom spektru katoličanstva i u građansko-liberalnim skupinama). Apokaliptički pristup crkvenoj zbilji ima u sebi doduše "zrnce istine" jer signalizira izvanrednu kriznu situaciju, ali on ne želi diferenciranu analizu stanja pa zbog toga gubi smisao za pravu realnost. Nasuprot tome, biblijska slika o prisutnosti i rastu kraljevstva Božjega kao gorušična zrna, ili pak usporedba sa pšeničnim zrnom koje umire da bi donijelo rod svakako su prikladnije za ophođenje s današnjom situacijom Crkve glede njezinih povijesno izraslih, a sada neprikladnih oblika koji trebaju umrijeti da bi Crkva mogla biti znak spasenja ljubavi Božje.

Crkva i moderna svijest očito se međusobno i nadalje razilaze, što autor zorno pokazuje na bitnim značajkama te svijesti (str. 26-43). One imaju svoj začetak u vrijeme prosvjetiteljstva, a danas su

prodrle u kulturu svagdašnjeg življenja. Prva temeljna odrednica jest *individualizacija*, individualni subjekt i vlastito ja su ispred svih tradicija i institucija. Iz ovoga bitnoga uvjerenja proizlaze dva temeljna stava koji obilježavaju današnji način mišljenja i djelovanja: *radikalna pluralnost* koja pretpostavlja da je bez religiozne perspektive, tj. bez modela smisla i ponašanja moguće osigurati suživot u otvorenosti i toleranciji, što je u sebi zapravo proturječno; zatim *promjenjivost svih stvari*, što se smatra vrijednošću u sebi, a zapravo je posljedica sadržajne praznine zbog gubitka religijskih i utopijskih orijentacija za život i djelovanje. Ova temeljna opredjeljenja ne mogu pridonijeti posredovanju iskustva kršćanske vjere. No Kehl drži da zbog toga ipak ne treba demonizirati modernu kulturu nego treba štoviše na njezinim središnjim vrednotama (tolerancija, savjest, sloboda, komunikativnost) tražiti polazišne točke za kritičko sučeljavanje s tim usmjerenjima (str. 37). Jednako su problematične i dvije druge značajke svojstvene današnjoj svijesti. To je ponajprije u njoj prisutan ambivalentan odnos prema svim institucijama, pa dakle i prema Crkvi, a otvorenost za transcendenciju tako je široka i neodređena da se teško može konkretizirati u vjeri u osobnoga Boga. Zatim, prisutna je dominacija *kulture doživljaja*. Sve je naime u današnjem društvu usredotočeno na doživljaj i njemu je sve podređeno: dob, izobrazba i stil života. Posljedica ovih promjena jest raspad konfesionalnog miljea (str. 43) te tako kršćanstvo gubi društvene vidljive oblike pa često postaje još samo okvir za religioznost po izboru. Religiozna scena nastala izvan Crkve ispunjava ulogu da pomaže u prevladavanju složenosti života. Dakle, u važnim odrednicama moderne kulture Crkva više ne nalazi kao nekada potporu za svoj navještaj. Dapače, ove se u različitom stupnju suprotstavljaju Crkvi. Ali ostaju za nju trajan izazov, pokazujući deficite crkvene prakse i odražavajući opću ljudsku čežnju za spasenjem.

*Unutarcrkveni konflikti i napetosti znak
nerazjašnjenog odnosa prema modernoj kulturi*

Nakon analize kulturnog konteksta Kehl se u drugom dijelu knjige (str. 59-98) okreće samoj Crkvi i propituje stanje unutarcrkvenoga dijaloga. Ima u Crkvi dijaloške otvorenosti, ali postoje i znakovi jake polarizacije, veli autor. Kao primjere opterećene i poremećene komunikacije navodi provođenje tzv. crkvenoga plebiscita u Austriji i Njemačkoj s njegovih pet zahtjeva (izgradnja bratske i sestrinske Crkve, puna jednakost žena, slobodan izbor između celibatskog i necelibatskog života, pozitivno vrednovanje seksualnosti i navještaj Evandjelja kao radosne, a ne prijeteće poruke), te druga

sporna pitanja, od načina imenovanja biskupa do ređenja oženjenih đakona za svećenike. Razlog ovome neslaganju u stvarima crkvenoga života i izostanak dijaloga ne leži, prema Kehlu, u teološkim uvjerenjima ili različitim predodžbama o Crkvi, nego mnogo više u još uvijek nerazjašnjenom odnosu Katoličke crkve prema modernoj kulturi (str. 62). S obzirom na to i službeni kurs središnjega crkvenog vodstva pokazuje određenu nedosljednost. Jer dok se s jedne strane na zadivljujući način zauzima za dostojanstvo ljudske osobe, za mir, pravednost i dijalog prema vani, ima mnogo manje sluha za željeni dijalog unutar same Crkve.

To je za Kehla znak da na žalost još uvijek nije zaživjelo ili je ponovno zanemareno koncilsko shvaćanje Crkve kao zajedništva naroda Božjega. Međutim, upravo u praksi Crkve ostvarena *communio* teologija pridonijela bi djelotvornom kršćanskom odgovoru na izazove današnje faze moderne (str. 64). Zato autor da bi potaknuo promjenu u neodgovarajućim crkvenim odnosima i djelovanju poseže dublje prema temeljnom pitanju što je Crkva i kako se zapravo odnosi njezino otajstvo kao tijela Kristova i naroda Božjega prema empirijsko-socijalnoj dimenziji Crkve. U povijesti se taj odnos teološke i empirijske dimenzije Crkve različito shvaćao, od poistovjećivanja tih dviju veličina do njihove posvemašnje odijeljenosti sa svim svojim posljedicama za život i odnose unutar crkvene zajednice i izvan nje. Kehl primjećuje da u sadašnjoj crkvenoj javnosti umjesto koncilskoga prevladava izvanteološki duhovno ispražnjeni pojam Crkve u kojemu su posve odijeljne duhovna i društvena dimenzija u čemu on vidi glavni razlog sadašnjih velikih nedaća i nesporazuma (str. 69). Ovdje je potrebno poći od koncilskog shvaćanja (LG 8) koje složenu stvarnost Crkve uspoređuje s utjelovljenjem Isusa Krista. Društveni ustroj Crkve i njezino teološko otajstvo nisu prema tome ni istovjetni jedno s drugim niti su međusobno odijeljeni, nego su u simboličkom odnosu: vidljivi izvanjski ustroj Crkve služi njezinu unutarnjem otajstvu kao znak, simbol i sredstvo spasenja (str. 72). Povrh toga Sabor shvaća Crkvu (LG 1-4) kao sliku i usporedbu zajedništva ljubavi Oca i Sina u Duhu Svetomu. Sukladno toj svojoj nutarnjoj logici Crkva može egzistirati samo u strukturama koje odgovaraju njezinoj naravi i mora se prakticirati u komunikativnom načinu življenja, zaključuje autor (str. 72).

Nakon ovoga teološkog razjašnjenja Kehl postavlja zapravo odlučujuće pitanje: kako ovo koncilsko shvaćanje Crkve kao zajedništva primijeniti u praksu crkvenoga života. U svezi s tim zanimljivi su autorovi prijedlozi i razmišljanja o dijaloškom konsenzusu i njegovu postizanju u Crkvi, o hijerarhijskom ustrojstvu i međusobnom odnosu kolegijalno-episkopalne i Petrove službe. Primjena teološkog

modela na razini društvenog ustroja Crkve zahtijeva nadalje i promjene u načinu imenovanja biskupa, uravnoteženiji odnos opće Crkve i mjesnih Crkava (LG 23 i 26), iz čega proizlazi povećanje važnosti biskupskih sinoda i biskupskih konferencija. Upravo na ovim pitanjima ogleda se i isprobava *communio* teologija. Kehl se zauzima za jačanje sinodalnih međuinstanica u Crkvi kao korektivnom elementu u smjeru tzv. trijadne strukture. Samo dualna struktura papa - biskup, kaže Kehl, dovela je na Istoku do razbijanja zajedništva dok je na Zapadu mjesna crkva progutana od Rima (str. 86).

Perspektive i prognoze

U trećem završnom dijelu (str. 99-173) autor naznačuje konkretne načine kako kreativno prevladati sadašnju situaciju Crkve pouzdavajući se u trajnu prisutnost Duha Božjega. Pritom je odlučujuće ponovno postići duboko ukorijenjeno duhovno *iskustvo Crkve* koje predstavlja nužan duhovni obzor za crkveni život kao i za same strukturne promjene. Prema Kehlu današnjoj je situaciji primjerena opcija iskustva Crkve kao znaka nade kojom se najbolje može u modernoj kulturi posredovati Evanđelje (str. 115).

Autor nam potom daje naputke za osobni odnos svakog pojedinog kršćanina s današnjom situacijom kako bi se u našem srcu oblikovalo i izraslo vlastito duhovno iskustvo Crkve. Evo nekih: vjerno vršiti središnje čine vjere, Crkvu relativizirati u odnosu na kraljevstvo Božje, imati u vidu širinu opće Crkve, meditirati Crkvu, sačuvati prostodušnost za suprotstavljanje u Crkvi, ne podcijeniti snagu kontemplativne strpljivosti. Biti strpljiv znači "ne dopustiti da nam ranjavanja koja nastaju iz ostvarivanja dobra zamute bistar pogled duše" (str. 126). Odnos Crkve prema modernoj kulturi bit će i dalje podvrgnut velikim promjenama. Ali je posve nevjerovatno da će se ikada više vratiti na ono stanje prije najnovijeg vala sekularizacije. Što se tiče mogućih obrisa budućeg lika Crkve, Kehl uočava sljedeće razvojne smjerove na kojima Crkva treba imati težište svoga djelovanja (128-150): Pojedini crkveni miljei, struje i skupine međusobno se udaljavaju; zadaća je Crkve da ih povezuje, integrira i sačuva jedinstvo. Raste tendencija prema "profiliranim zajednicama" (župama) s tzv. profiliranim duhovnim životom; u tome je šansa, ali i izazov za većom pokretljivošću, otvorenosti i suradnjom među župama. Sve je veća asimetrija između aktivnih i neaktivnih članova Crkve; potrebno je da aktivni kršćani promijene svoj stav prema tzv. "vjernim neaktivnima" u župi, koje valja smatrati "simpatizerima", a ne "neobraćenim poganima". Nakon raspada katoličkoga miljea na-

meće se pitanje drukčijeg pristupa pastoralu sakramenata i pronalaska njegovih novih obika (posebice pričesti, potvrde i ženidbe).

Autor na kraju ukazuje da je potrebno otkrivati i podržavati nove prostore tzv. *komunikativnog miljea* (str. 150), tj. nove oblike života vjere u kojima ima mjesta kako za osobno iskustvo tako i za posebnu životnu situaciju pojedinog vjernika. Takva iskustva vjere danas su ostvarena u različitim duhovnim pokretima koji se odlikuju specifičnim značajkama i fleksibilnim strukturama da bi u uvjetima modernoga društva živjeli crkveno zajedništvo. To su žive stanice vjere i potrebno ih je svakako integrirati u župne zajednice. Oni su znakovi nade današnje Crkve i mogli bi biti pravi odgovor za religiozne potrebe ljudi našega vremena.

Knjiga *Kamo ide Crkva* zanimljivo je i korisno teološko štivo. Ona želi izazvati i uznemiriti najprije stručnom dijagnozom sadašnjega vrlo nezavidnog položaja Katoličke crkve u suočavanju sa svojim kulturnim okruženjem. Autor istodobno jasnom raščlambom stanja i teološkim tumačenjem potiče i ohrabruje vjernike da ne zatvaraju oči pred kriznom situacijom nego da se s njom suoče kao izazovom i šansom. Potom im iznosi niz konkretnih uputa i načina kako će zauzeto pridonositi potrebnim promjenama u Crkvi. Kehl započinje svoju knjigu stihovima sumorne vizije modernog pjesnika koji Crkvu u Europi uspoređuje s dragocjenim grobom iz kojeg prijeti da ishlapi duh žive i zajedničke vjere (str. 13). Knjiga završava parafrazom stihova jednoga drugog pjesnika s porukom da treba prihvatiti manjkavu i grešnu realnost Crkve u ljubavi, s nadom da će iz takvoga prihvaćanja izrasti snaga za obraćenje i za spasonosne promjene u Crkvi (str. 161). Ako netko drži da se iznesena dijagnoza i konkretni prijedlozi ne odnose na naše crkvene prilike u Hrvatskoj, taj očito previđa da su ove poteškoće i problemi na jedan ili drugi način već prisutni u našoj Crkvi.

Nedjeljko A. Ančić

JA TI VJERUJEM

Ante GRBEŠ, *Ja ti vjerujem*, Teovizija, Zagreb 1998., 170 str.

Tko se od nas nije zapitao da li zaista vjeruje? I to ne samo "što to vjeruje", nego "komu vjeruje"? Iskustva istinski vjerujućih ljudi su nam dragocjena, ljudi ovoga vremena, ovih dana, i ovih naših istih muka i problema. Iskustva rečena, napisana, posvjedočena, življena.